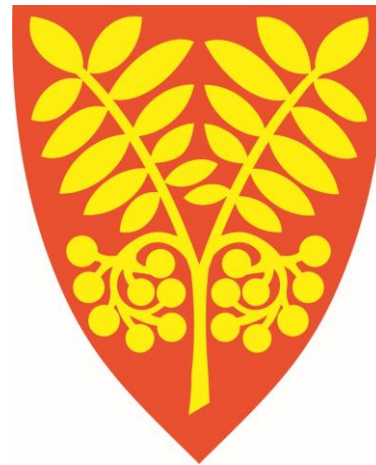

2021-2030

Landbruksplan

Saltdal kommune

Vedtatt av kommunestyret 25.2.2021
SALTDAL KOMMUNE

Innhold

1	Om landbruksplanen	2
1.1	Hvorfor landbruksplan	2
1.2	Overordnede føringer	3
1.3	Arbeidet med planen	5
2	Status og utviklingstrekk	6
2.1	Mange bor på gård, færre er bønder	6
2.2	Jordbruk	7
2.3	Reindrift.....	12
2.4	Bygdenæring	14
2.5	Skogbruk.....	15
3	Utfordringer og muligheter	22
3.1	SWOT-analyse	22
4	Hovedmål og satsingsområder	23
4.1	Hovedmål	23
4.2	Satsingsområde: Matproduksjon – vi skal øke matproduksjonen i Saltdal	24
4.3	Satsingsområde: Næringsutvikling – vi skal øke verdiskapningen i landbruket i Saltdal.....	27
4.4	Satsingsområde: Rekruttering og nettverk – vi skal opprettholde antall bruk i drift og fremme samarbeid	29
4.5	Satsingsområde: Klima, miljø og forurensing – bidra til bedre klima og mindre forurensning gjennom bærekraftig landbruksdrift.....	31
5	Referanser	34
6	Vedlegg I – Swot-skjema.....	35

1 Om landbruksplanen

1.1 Hvorfor landbruksplan

Landbruksplanen gir informasjon om status og utvikling for landbruksnæringa, og skisserer

muligheter og utfordringer i tida som kommer. Planen synliggjør også landbruksnæringas verdi i lokalsamfunnet, og setter landbruksinteressene i et samfunnsmessig perspektiv.

Landbruksplanen har status som temaplan, og er et styringsdokument for arbeidet med landbruk i kommunen. Den bygger på føringer lagt i sentrale og kommunale planer, og utdyper disse gjennom strategier og tiltak innenfor området. Planen gir retningslinjer til arealbruk og forvaltning, danner grunnlaget for utarbeidelse av kommunale tiltaksstrategier for å skaffe virkemidler inn i landbruket, og gir føringer for prioriteringen av ressursbruk i kommunal administrasjon.

Planen fokuserer først og fremst på områder som vi har ansvar for og mulighet til å påvirke på lokalt nivå.

1.2 Overordnede føringer

Landbrukspolitikken har fire overordnede mål: matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser. Stortingsmeldingene om landbruks- og matpolitikken, Regional plan for landbruket i Nordland og kommuneplanens samfunnsdel legger føringer for arbeidet med landbruk i kommunen;

Meld. St. 31 (2014–2015) «Garden som ressurs – marknaden som mål»

Omhandler gründerskap og vekst innen landbruksbaserte næringer utenom de tradisjonelle med mål om å utnytte det totale ressursgrunnet på gården.

Nasjonal jordvernstrategi Prop. 127 S (2014-2015), med oppdatering i 2018.

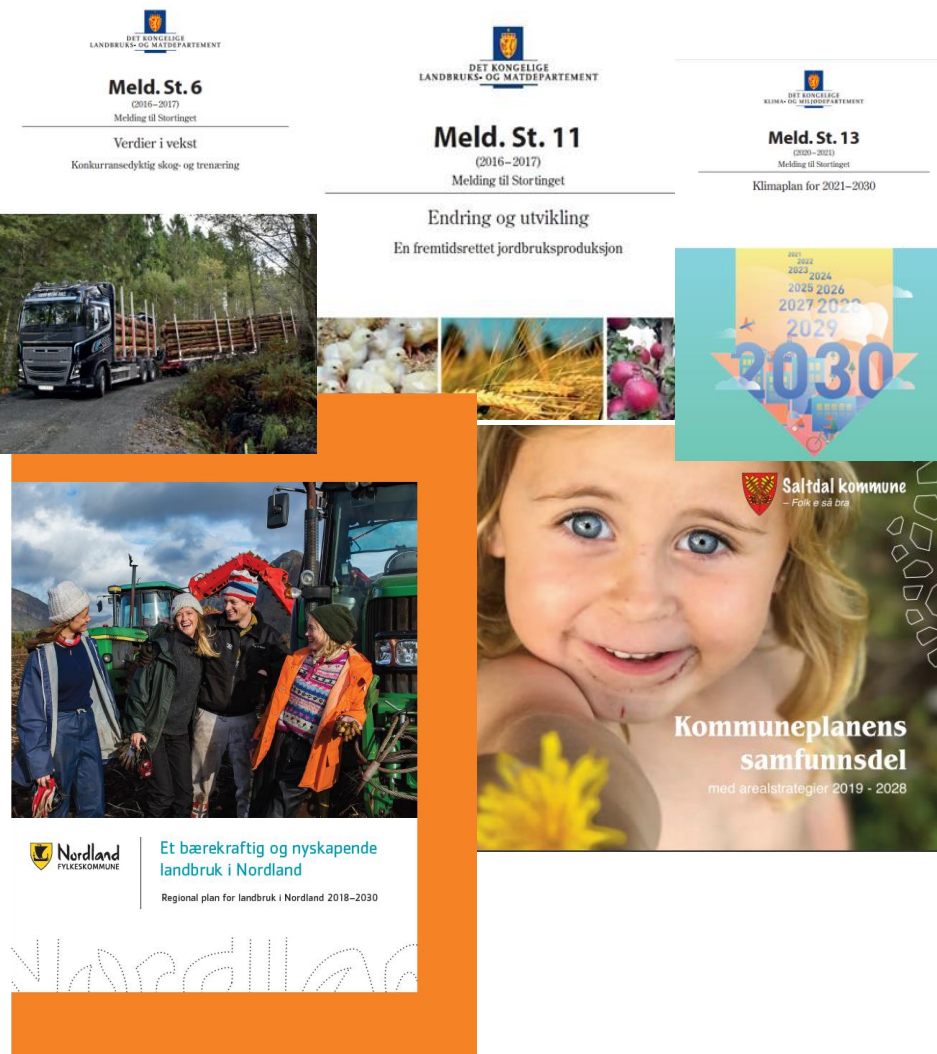
Mål om årlige omdisponeringen av dyrka mark skal være under 4000 dekar i Norge, og at jordvern kan tas inn i planarbeidet på alle forvaltningsnivåer.

Meld. St 6 (2016–2017) «Verdier i vekst – konkurransedyktig skog- og trenæring», legger vekt på økt verdiskaping, vekst og sysselsetting i skogbruket samtidig som vi skal ta vare på skogens miljøverdier.

Stortingsmelding om landbruks- og matpolitikken nr 11 (2016-2017) Endring og utvikling-en fremtidsrettet jordbruksproduksjon, har fokus på at jordbrukets samfunnsoppdrag er lønnsom og trygg matproduksjon i tråd med forbrukernes interesser, produksjon av fellesgoder og bidrag til sysselsetting og verdiskaping i hele landet.

Regional plan for landbruket i Nordland (2018-2030) Et bærekraftig og nyskapende landbruk, planen har stor vekt på bærekraft med klimautfordringene og evnen til nyskaping med hensyn til teknologiske og demografiske endringene i fokus. Målet er å øke matproduksjonen minst i samsvar med nasjonale mål, og øke produktiviteten og verdiskapinga i Nordland.

Kommuneplanens samfunnsdel (2019-2028) med tre prioriterte satsingsområder; økt bosetting og boligbygging, et nyskapende, aktivt og variert næringsliv og alle skal oppleve mestring, tilhørighet og inkludering.

Meld. St. 13 (2021-2030) «Klimaplan for 2021-2030», plan for å nå målet under Parisavtalen om minst 50-55 prosent kutt i utslipp i 2030, sammenligna med 1990. Klimaavtalen mellom staten og jordbruket er bærebjelken i det videre klimaarbeidet i landbruket. Landbruket bidrar med viktige kutt i klimagassutslippene og øker opptak av CO2

FNs bærekraftsmål, verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030.

De fleste av FNs 17 bærekraftsmål er relevante for landbruket. I regional plan for landbruket i Nordland er fire mål satt som spesielt aktuelle for landbruket i fylket;

- Utrydde sult – oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk
- Ansvarlig forbruk og produksjon – minske ressursbruk, miljøødeleggelse og klimagassutslipp når en lager en vare
- Stoppe klimaendringene – i tillegg til å kutte i utslipp og fange og lagre CO2, må det satses langt mer på fornybar energi og annen ren energi
- Liv på land – beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold

1.3 Arbeidet med planen

I henhold til kommunal planstrategi 2020-2023 for Saltdal kommune skal landbruksplanen revideres i 2020. Arbeidet med landbruksplanen har vært organisert av virksomhetsområde Plan og utvikling. I arbeidet har det vært lagt opp til medvirkning fra landbruksnæringa gjennom åpne møter, landbruksseminar og arbeidsgruppemøter med representanter fra de ulike produksjonene. Arbeidsgruppa har deltatt aktivt ved utforming av mål og tiltak i planen.

Orientering om oppstart ble holdt i formannskapsmøte 18. februar 2020, og det kom frem ønske om en plan som i tillegg til tradisjonelt landbruk og reindrift skulle omfatte tema innenfor bygdenæring/tilleggsnæring og bygdeutvikling. Formannskapet ønsket ikke selv å sitte i arbeidsgruppa, men ville ha underveisrapportering.

Følgende produksjoner/faglag har vært representert i arbeidsgruppa;

Sau og geit (Kenneth Andersen)

Ammeku (Tove Berre)

Melk (Terje Jensen)

Gris (Atle Hopstad)

Fôrproduenter (Thorbjørn Midtgård)

Bondelaget (Rutt Gustavsen)

Arbeidsgruppa har avholdt fire møter, og alle produksjoner utenom reindrifta og skogeierlaget har stilt med representant i disse møtene. Planen har vært på høring, og det er avholdt høringsmøte i samarbeid med Agro Saltdal . Både skriftlige og muntlige innspill er innarbeidet i planen.

Foto: Tove Berre

2 Status og utviklingstrekk

2.1 Mange bor på gård, færre er bønder

Det er 635 landbrukseiendommer i kommunen, og halvparten er bebygde med bolighus (SSB, 2019). Av disse er ca. $\frac{3}{4}$ bebodd, og 17% av kommunens befolkning (omtrent hver 6. saltdaling) bor på landbrukseiendom. Likevel er $\frac{1}{4}$ av landbrukseiendommene med bolighus ikke bebodd, disse er i hovedsak brukt som feriebolig.

Det er 41 jordbruksbedrifter i kommunen. Jordbruksbedriftene har svært stor variasjon i produksjonsomfang med alt fra hobbypreget produksjon til bedrifter med millionomsetning. Som ellers i landet har jordbruket i Saltdal hatt en kraftig nedgang i antall bruk de siste årene, spesielt innenfor melkeproduksjon der det ved nyttår 2020/2021 bare er to bruk igjen. Saueholdet dominerer, og kommunen har et fortrinn for sauehold i form av store utmarks- og beiteressurser. De siste årene har også antall ammekubesetninger økt, og vi har bedrifter som driver med gris, lama, potet og rene grovfôrprodusenter.

Jordbruksareal i drift er på ca. 10.000 dekar, men bare $\frac{1}{4}$ av dette eies av bøndene selv. Leiejordandelen i Saltdal er på hele 76%. Gjennomsnittsbruket drifter 225 dekar dyrka mark, dette tilsvarer en oppgang på 20% siste ti år.

Kommunen har to reinbeitedistrikter, Saltfjellet og Balvatn, med til sammen ni siidaandeler. Reindriften er en viktig del av landbruket i Saltdal.

Saltdal er en av fylkets største skogbrukskommuner, og skogbruk er en viktig næring. Av kommunens totalareal på 2215 km² er ca. 23 % dekket med skog.

Landbruket er en stor verdiskaper i form av fellesgoder som hele lokalsamfunnet kan dra nytte av, blant annet gjennom produksjon av sikker mat, åpne kulturlandskap, levende bygder og som tradisjonsbærer.

En av hovedutfordringene for landbruket i Saltdal er rekruttering til næringa, både i form av generasjonsskifter og å skape ny aktivitet på nedlagte bruk. Gjennomsnittsalderen for gårdbrukerne i Saltdal er 52,5 år. Det er imidlertid stor etterspørsel etter landbrukseiendommer, men siden mange eiendommer benyttes til fritidsformål er det ikke lett for etablerere å få hånd om slike eiendommer.

Visste du at...

- Hver 6. saltdaling bor på landbrukseiendom
- Bøndene i Saltdal leier $\frac{3}{4}$ av arealene de driver
- Gjennomsnittsalderen for gårdbrukere i Saltdal er 52,5 år
- Saltdal er den største skogkommunen nord for Saltfjellet

2.2 Jordbruk

2.2.1 Verdiskapning

I Saltdal er den direkte verdiskapningen pr årsverk i jordbruket beregnet til 314 294kr (NIBIO, 2020). Direkte verdiskapning for jordbruket i kommunen totalt er beregnet til 12,4 millioner og 39 årsverk.

2.2.2 Arealressursene og grovfôrproduksjon

Det er ca. 10 000 dekar dyrka mark i drift i Saltdal, 91,3% av dette blir brukt til produksjon av grovfôr (NIBIO, 2019). Totalt er 11 379 dekar registrert som dyrka mark i kommunen. Andelen dyrka mark av kommunes totalareal er bare 0,5%. Arealene som ikke er i drift er små arealer som ikke lenger er økonomisk drivverdig, og noe areal i fjellbygdene.

Så mye som 32 779 dekar er kartlagt som dyrkbar jord, det vil si arealer som kan dyrkes opp til å bli fulldyrka jord, og som holder kravene til klima og jordkvalitet for plantedyrking. Fulldyrka jord er jordbruksareal som er dyrka til vanlig pløvedybde, og kan benyttes til åkervekster eller eng, og som kan fornyes ved pløying.

Den nasjonale målsettingen er at 15 % av matproduksjonen og forbruket av mat skal være økologisk innen 2020. I Saltdal har vi pr. 2020 to besetninger med økologiske husdyr. Av areal i drift drives ca 9 % økologisk.

Foto: Per Drage

2.2.3 Husdyrhold

I 2020 er det 39 jordbruksforetak med husdyr. Noen foretak har flere dyreslag. I tillegg til de tradisjonelle produksjonene med sau, ku og gris har vi også bedrifter med hest og lama. Antall husdyr pr bruk har økt i takt med at antall bruk har blitt færre.

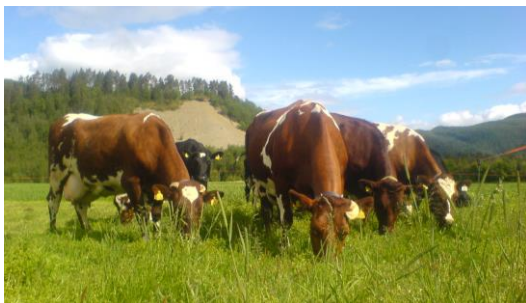

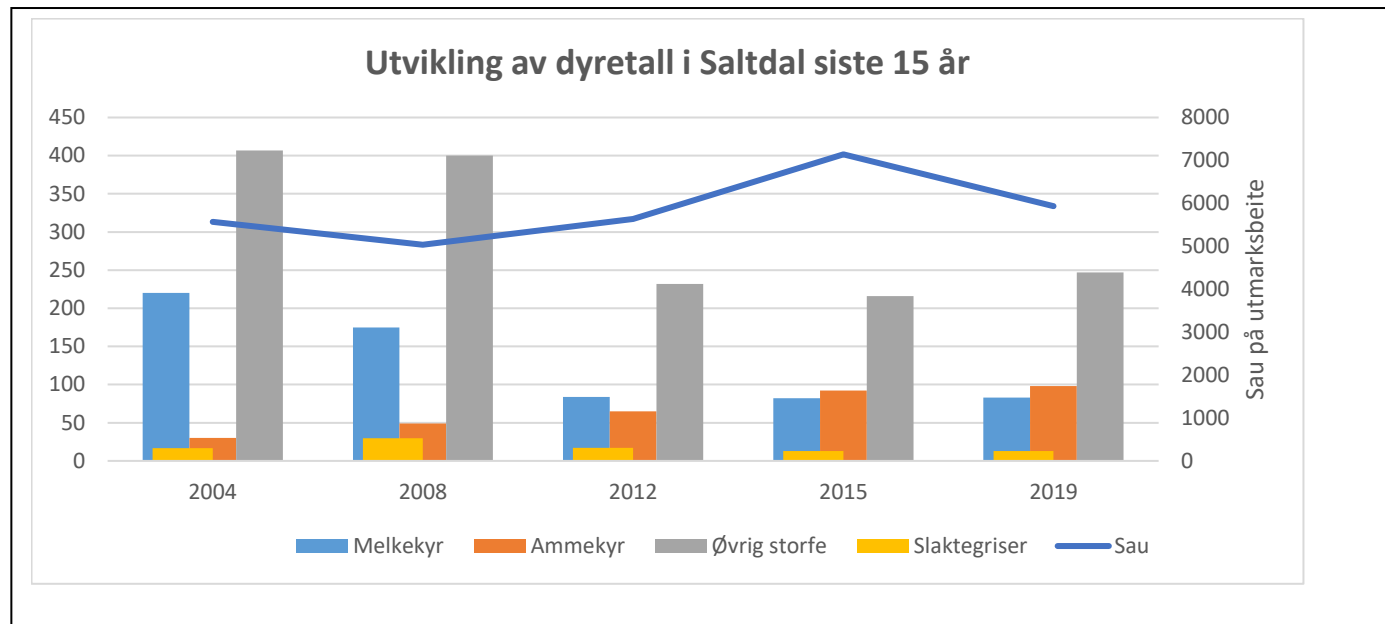
Foto: Tove Berre

Foto: Julie Næss

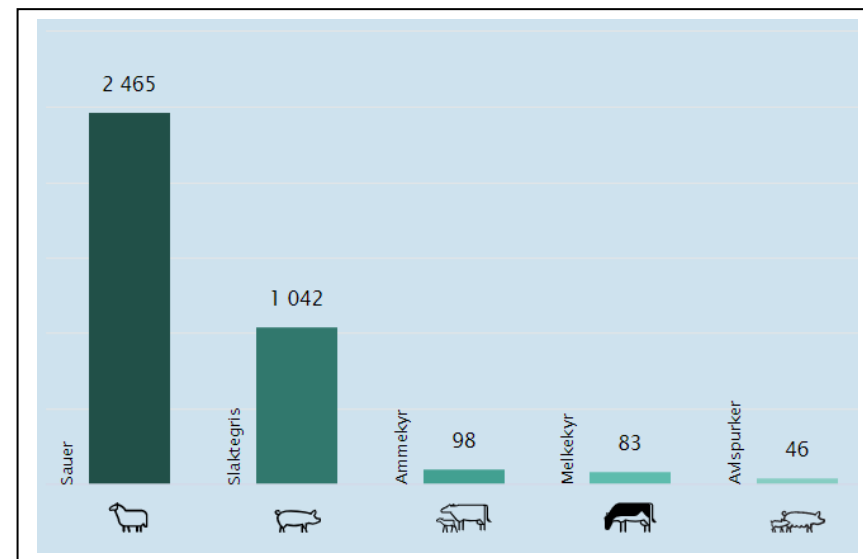
Foto: Elise Berre Sæther

Figur 2: Utvikling i dyretall i Saltdal siste 15 år (tall fra søknader om produksjonstilskudd 2004-2019)

Foto: Jostein Eliassen

Figur 3: Dyretall i Saltdal pr. mars 2019 (NIBIO, 2019)

2.2.3.1 Sau

Saltdal kommune er en av kommunene med flest dyr på beite i fylket. Etter ti år med økning i antall sau på beite frem til 2017, ble det nedgang i 2017. Mye av skylda for dette må utkjøpsordningen til Miljødirektoratet ta, der flere sauebruk i kommunen fikk tilskudd for å avvikle. Sauetallet ser ut til å ha stabilisert seg rundt 6000 etter dette. I 2020 ble det sluppet 6171 sau og lam på beite. Mens gjennomsnittsbruket hadde 39 vinterfôra sau i 1994, er gjennomsnittet i 2020 116 vinterfôra sau.

Foto: Jostein Eliassen

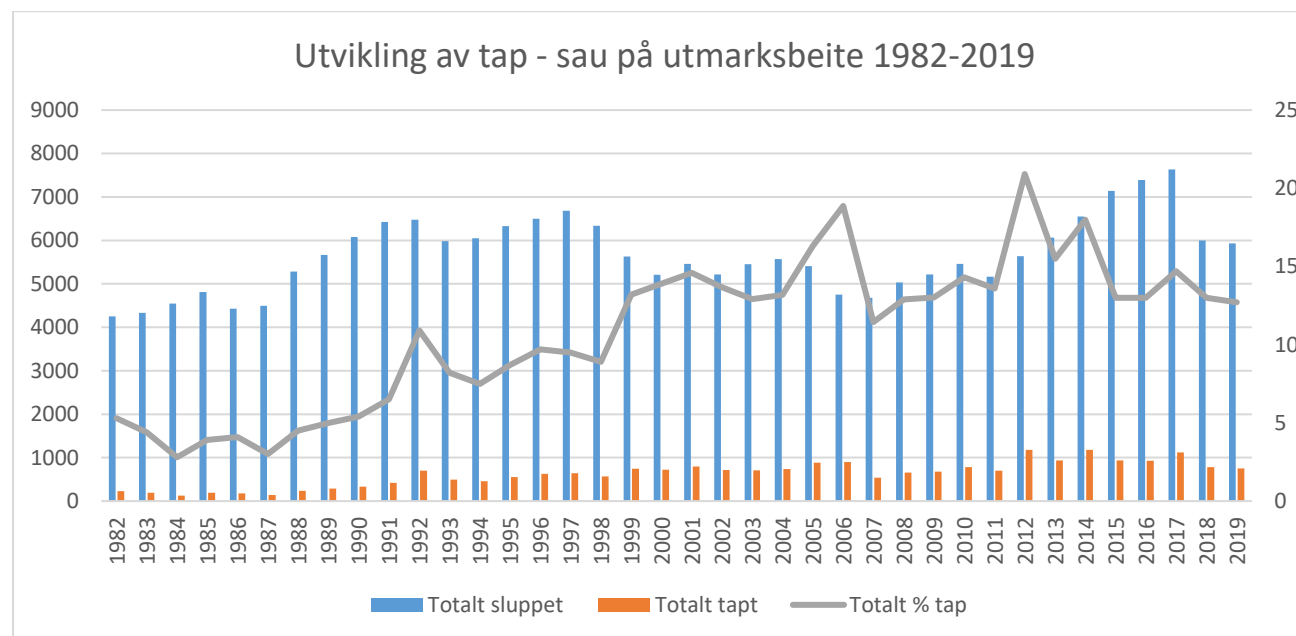
Visste du at...

- Sauen henter 2/3 av fôret i utmark
- Verdien av sauens fôropptak i utmark er ca. 2,5 mill/år i Saltdal
- Det trengs 1600 dekar dyrka mark for å produsere tilsvarende mengde fôr.

Saueholdet utnytter de unike beiteressursene som finnes i kommunen, og sauene har 2/3 av sitt fôropptak i utmark (Hegrenes, 2006). Verdien av fôret som sau i Saltdal tar opp på utmarksbeite er ca 2,5 millioner kroner og tilsvarer 1600 dekar med fulldyrka jord.

Rovilttap er den største utfordringa for saunæringa. På 80-tallet lå totaltapet i kommunen mellom 3 og 5 %. Etter dette har tapene økt mye, og til tross for iverksetting av flere tiltak er tapsprosenten fortsatt på mellom 12 og 15 % hvert år. Dyr som egentlig kunne vært sendt til slakt eller satt på.

I 2019 ble det levert 57 588kg fårekjøtt til slakt fra Saltdal. Tap av sau på beite tilsvarer et tapt slakteuttak på ca 15 000kg ved en gjennomsnittlig slaktevekt på 20kg.

Figur 4: Antall sau på utmarksbeite er på nivå med begynnelsen av 90-tallet, men tapsprosenten har steget jevnt siden og er nå nesten tre ganger så høy som den gang.

2.2.3.2 Ammeku

Ammekyr er kyr som ikke benyttes til melkeproduksjon, og kalven går sammen med kua i rundt seks måneder. Kjøttfeoksene slaktes ved ca 16-18 måneders alder og veier da mellom 270-380kg avhengig av rase.

I Saltdal er det seks bedrifter som driver med ammeku for spesialisert kjøttproduksjon. Antall ammekubesetninger har økt de siste ti-femten årene, og dette må sees i sammenheng med nedgangen i melkeproduksjonen. Flere har satt inn ammekyr i gamle melkefjøs. Over 40% av storfekjøttet som produseres i kommunen, ca 19 000kg, kommer fra disse ammekubesetningene.

Gjennomsnittlig besetningsstørrelse er 16 ammekyr.

Foto: Tove Berre

Visste du at...

- Kua bare sover i 20-60min pr døgn
- Kua produserer dobbelt så mye melk i dag som for 60 år siden
- Kua drikker 130 liter vann i døgnet

2.2.3.3 Melk

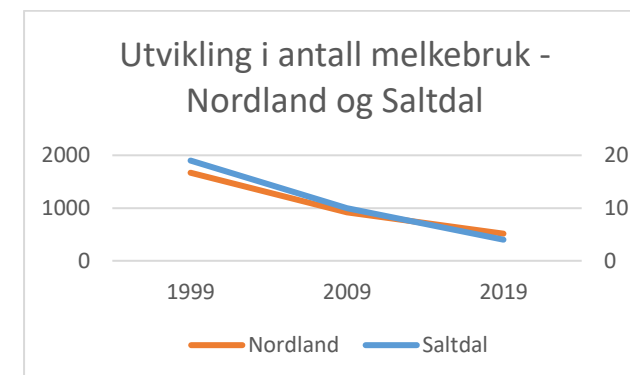
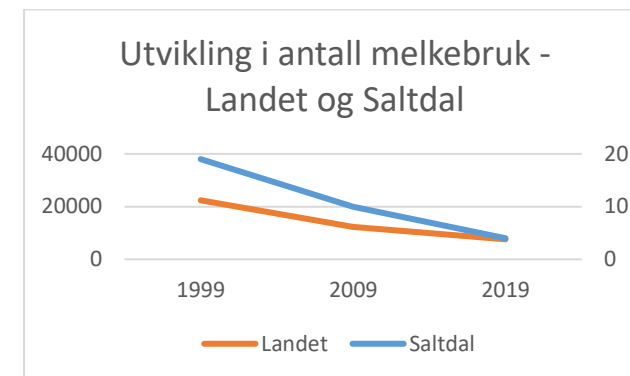
Det har de siste 20 årene vært en svært stor nedgang i antall melkebruk i Saltdal, som for ellers av landet. Mens nedgangen nå ser ut til å flate noe ut i landet og fylket, fortsetter nedgangen i Saltdal. Det er kun fire melkebruk igjen, og ved årsskiftet 2020/21 reduseres dette til kun to.

Det er stor variasjon på størrelsen på melkebrukene, der den største besetningen har 40 melkekyr og den minste har åtte. Tilsammen ble det levert 559 190 liter melk i 2019.

Melkeprodusentene driver også med kjøttproduksjon av dyr til slakt, og tilsammen leverte de 25 055kg kjøtt i fjor.

Det har som tallene viser vært lite rekruttering innenfor melkeproduksjonen og produksjonsmiljøet er lite.

Melkeprodusentene er derfor avhengig av samarbeid med andre produksjoner, blant annet for å løse utfordringer i forbindelse med avløsning.

Figur 5-6: Utvikling i antall melkebruk 1999-2019

Melkekyr i Saltdal produserer nok melk til å dekke årsforbruket til 6 900 personer

2.2.3.4 Gris

Det er kun en svineprodusent i kommunen, men til gjengjeld produseres det mer kjøtt på dette bruket enn på saue- og ammekubesetningene i kommunen tilsammen. Bruket driver puljedrift, og i 2019 leverte bedriften 79 241kg svinekjøtt til slakteri. Bedriften driver på konsesjonsgrensa, og har derfor ikke mulighet til å øke sin produksjon.

Det har i mange år vært overproduksjon på gris i landet, og de små brukene har etterhvert blitt tvunget til å legge ned når prisene har blitt presset. Det har også vært oppkjøpsordning på purker for å redusere produksjonen.

Svinekjøttproduksjon er et viktig bidrag til næringsvirksomhet i slakteri, nedskjærings- og foredlingsbedrifter. Siden produksjonen ikke er sesongbasert, gir den stabil leveranse til slakteri- og foredlingsbedrifter. Norturas slakteri på Bjerka baserer om lag halvparten av sin virksomhet på svin.

2.2.3.5 Andre husdyrslag

Det er to bruk med lama, med henholdsvis 26 og 2 dyr, og ei besetning med geit i kommunen. Begge dyreslagene er gode kulturlandskapspleiere, og kjøttet er magert og proteinrikt. I tillegg har jordbruksbedriftene tilsammen 35 hester. Det er også et økende antall «hobbyhester» i kommunen som brukes til sport, fritid og i helsesammenheng, og kan bidra til bosetting på og rekruttering til landbrukseiendommer. Hestehold gir

etterspørsel etter fôr, og bidrar til et åpent kulturlandskap.

2.2.4 Potet

Bruksstrukturen i potetproduksjonen er endra dramatisk de siste 25 åra, og i Saltdal er produksjonen av potet gått kraftig ned de siste

Dyktige Saltdalsbønder produserer kjøtt som dekker årsforbruket av:

- Fårekjøtt til 12 500 personer
- Svinekjøtt til 3 200 personer
- Storfekjøtt til 2 400 personer

Foto: Karen Marie Mindrum Madsen

årene. Det er idag ingen som driver «stort» med potet.

Det er store krav til kvalitet i markedet. For å få en lønnsom produksjon må avlingene være gode og av riktig kvalitet samtidig som kostnadene holdes nede.

Tidligere ble både potet og grønnsaker omsatt som uvasket vare slik at det meste ble pakket hos den enkelte produsent, eller levert i bulk til grossist. I dag stiller de store dagligvarekjedene krav om at matvarer skal vaskes og pakkes i ulike pakningsstørrelser. Direktesalg utgjør derfor en stadig større del av inntekten for potetprodusentene i Saltdal.

Foto: Ragna Larsen

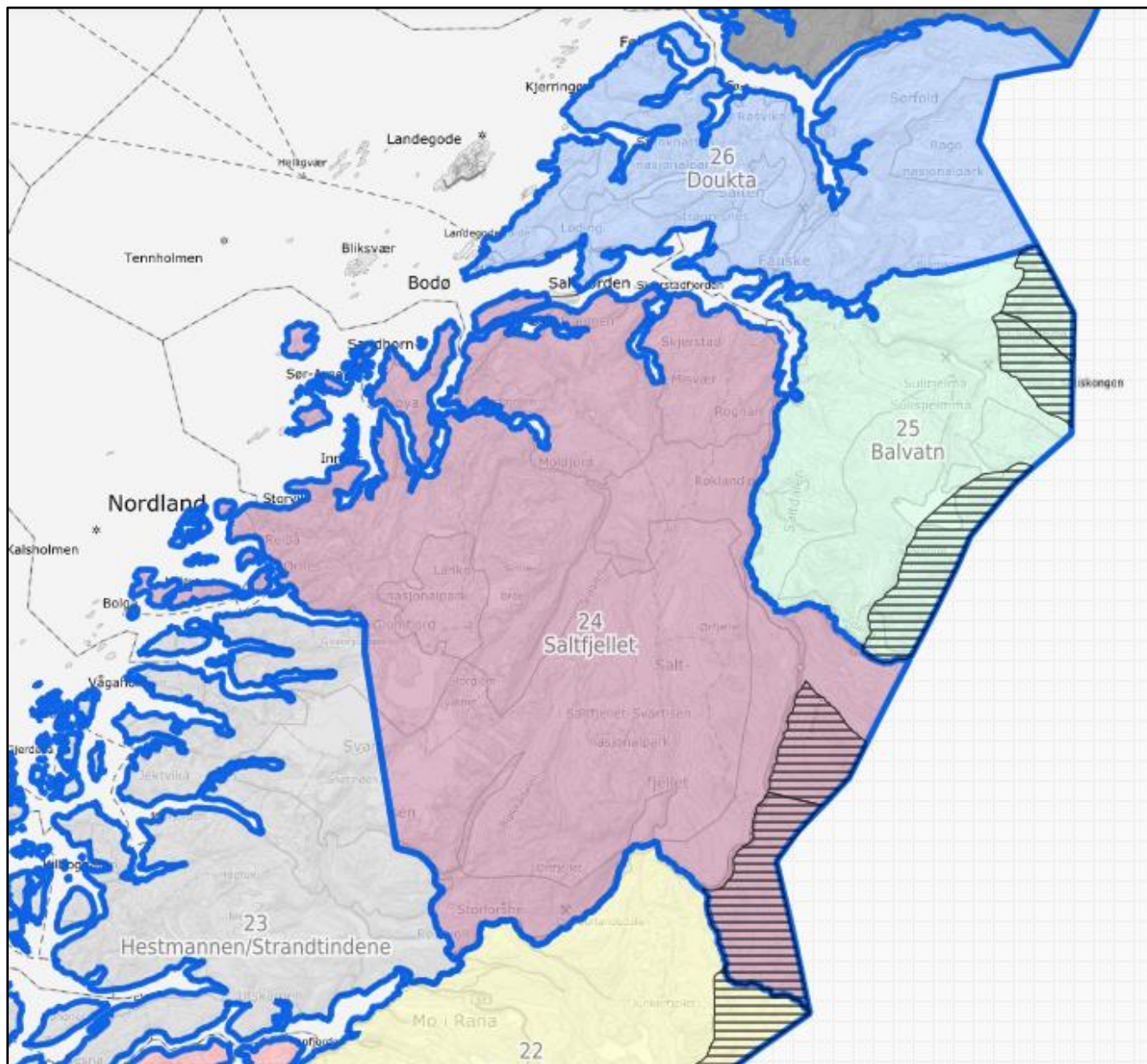
2.3 Reindrift

Reindriften er en viktig del av landbruket i Saltdal, og utnytter beiteressursene i utmarka bedre enn noen andre av våre beitedyr. Rein og sau overlapper i valg av beiteplanter og plantesamfunn i løpet av sommeren (Skogland 1994). Plantevalget er mye likt, men reinen bruker i større grad marginale og høgtliggende areal enn sauen. Det gjelder særlig midtsommers på grunn av insektsplagen. Rein vil derfor hente fôr fra areal som her ikke er regna som nyttbart beite for husdyr. På en annen side vil ikke reinen snaubeite slik som sauen, som kan holde seg i samme område over lang tid.

Vi har to reinbeitedistrikter i kommunen. Saltfjellet med 7 siidaandeler, og 40 personer i siidaandelene. Balvatn med to 2 siidaandeler og 10 personer i siidaandelene. Reintallet for de to distriktene var pr 2019 henholdsvis 3275 og 530 dyr i vårflokk (Landbruksdirektoratet, 2019).

Foto: Inge Ingvaldsen

Figur 7: WN Saltfjellet rbd i rosa farge og WP Balvatn rbd i grønt. Det skraverte området er konvensjonsbeiter for svenske reindrift med beitetid i sommerhalvåret (Kilden, 2020).

Distriktene har gode slaktevekter, men årlig slakteuttak begrenses av store tap til særlig rovvilt. Reintallet i kommunen er stabilt, men produksjonen går ned i takt med at tapene øker. Den største utfordringen med å holde et jevnt reintall er rovdyr tap og påkjørsler av tog og bil. I tillegg virker klimaendringene inn, der det de siste årene har vært mer vinterregn som skaper problemer med ising av beiten.

Rovvilt er den største tapsårsaken i begge reinbeitedistriktene, og over halvparten av beitelandet er nå prioritert rovviltområde.

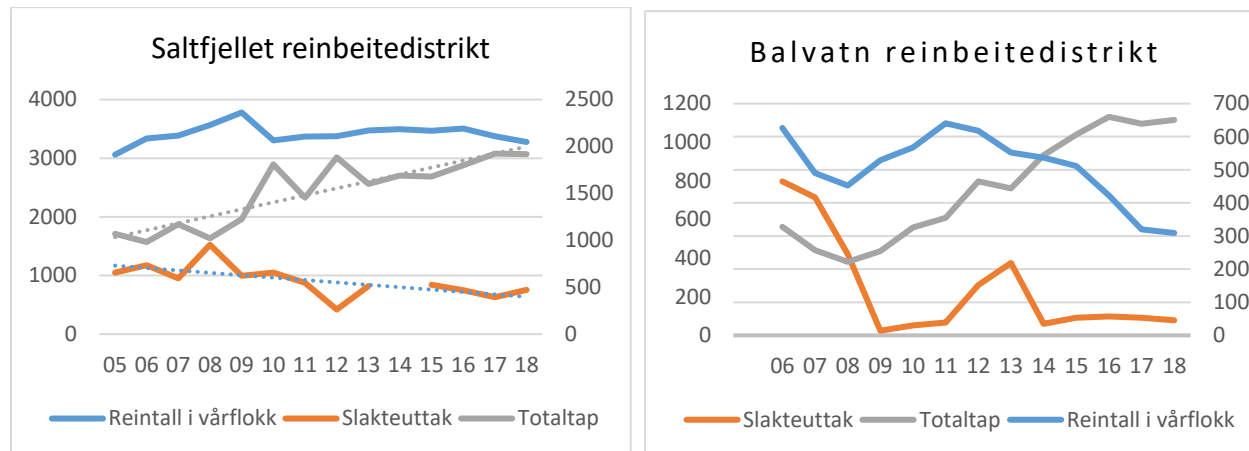
Tap til trafikk, har særlig vært et problem på Saltfjellet. Dette tapet har vært jevnt over flere år, men inngjerding av jernbanen som nå er igang vil forhåpentligvis bidra til å redusere dette i årene fremover.

Siden det er vanskelig å forutse hvor stort antall rein som vil gå tapt til påkjørsler og rovdyr, og å forutse vinteren, er det også vanskelig å beregne antall rein som skal tas ut til slakt for å opprettholde et jevnt reintall (Saltfjellet rbd, 2018).

I tillegg til dette er tap av arealer som følge av utbygging og forstyrrelser knyttet til fritidsbebyggelse, vannkraft og turisme en utfordring for reindriften i kommunen, samt planlagt gruvevirksomhet i Nasa og forholdene rundt reinbeitekonvensjonen med Sverige.

I dag er det slik at norsk reindriften har mistet mulighetene for beite i Sverige, mens svensk reindriften kan beite i Norge som før.

Dersom tapstallene går ned er det et stort potensiale for økt produksjon av reinkjøtt, som det nå er stor etterspørsel etter. Der er det også muligheter for videre produktutvikling, utbedring av slakterisituasjonen og utvikling av reiselivsprodukter. Dessuten kan markedsføringen av nasjonalparkene også brukes som en merkevare for reindriften.

Figur 8: Reintallet i Saltfjellet reinbeitedistrikt har vært stabilt siste 15 år, men tapet går opp og slakteuttaket ned. I Balvatn har både reintall og produksjon gått ned, mens tapene har økt. De siste årene er antall tapt gått ned, men prosentvis tap fortsetter å stige.

Foto: Cathrine Enoksen

2.4 Bygdenæring

Landbruket har i alle år drevet med tilleggsnæringer i tilknytning til tradisjonell jordbruks- og skogbruksdrift. Begrepet «bygdenæring» omfatter produkter og tjenester basert på landbrukets mangfoldige ressurser innenfor både mennesker, materiell, natur og kultur. Det er typisk at verdikjeden består av få ledd, der bedriften selv står for både produksjon, markedsføring og salg.

Eksempel på eksisterende tilleggsnæringer/bygdenæringer i Saltdal er:

- Gårdsbarnehage
- Leiekjøring (snøskuter)
- Snøbrøyting og strøing
- Mindre entreprenørvirksomhet
- Vedproduksjon
- Juletreproduksjon
- Utleie av stallplass/riding
- Matforedling basert på lokalt produserte råvarer (bjørkesirup, kjøtt av rein, lam og storfe)
- Lokalmat, småskala mat
- Kurs- og møtelokaler
- Gårdsturisme
- Husflid
- Hovslagervirksomhet

Familiebedrift vant gjev pris: - Vi skjønner ikke helt hvor stort det er

Medlem med pris. Eksportør Per Ole Oskal og Torne Oskal har gjort seg bemerket der ute i sin. De opplever allerede internasjonale produkter og etablerte kundesgrupper. Foto: Erik Røedhus

Med hest som terapeut

FAMILIEGÅRDEN. Nes gård ligger like utenfor Vik i Saltdal. Nå skal Lars Andreas Vik og familien skape ny drift på gården som hans oldeforeldre drev, men i stedet for å tappe melk fra kyr, skal produksjonen ved gården nå gå ut på å tappe sevje av bjerk. Alle foto: Maria E. Trondsen

Lager bjørkesirup på hjemmgården

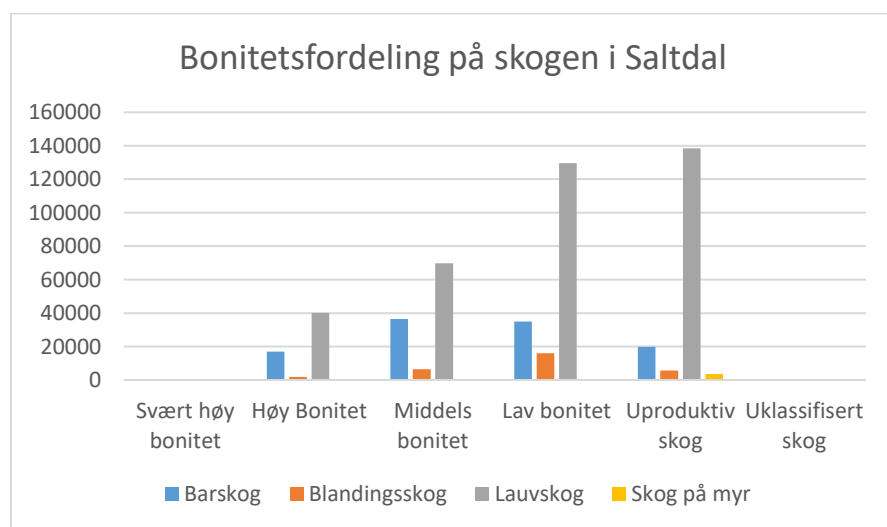
2.5 Skogbruk

Saltdal kommune er den 4. største skogbrukskommunen i Nordland, og den største nord for Saltfjellet. Saltdal har 516 094 dekar med skog, av dette er 352 185 dekar produktiv skog og 163 909 dekar uproduktiv skog. Skogbruket har lange tradisjoner i Saltdal som i lange tider har produsert trebåter til fiskeområdene på kysten. Skogbruket er aktivt i dag også, med hogstaktivitet, planting, ungskogpleie og veibygging.

2.5.1 Bonitetsfordeling

Tabell 1: Fordeling av bonitet. (NIBIO, AR5 2019 og AR50 2016).

	Barskog	Blandingsskog	Lauvskog	Skog på myr	Totalt (daa)
Svært høy bonitet	0	0	0	0	0
Høy Bonitet	16861	1762	40100		58723
Middels bonitet	36526	6513	69771	6	112816
Lav bonitet	34965	16029	129659	69	180722
Uproduktiv skog	19806	5754	138365	3556	167481
Uklassifisert skog					3245
Totalt	108158	30058	377895	3631	522987

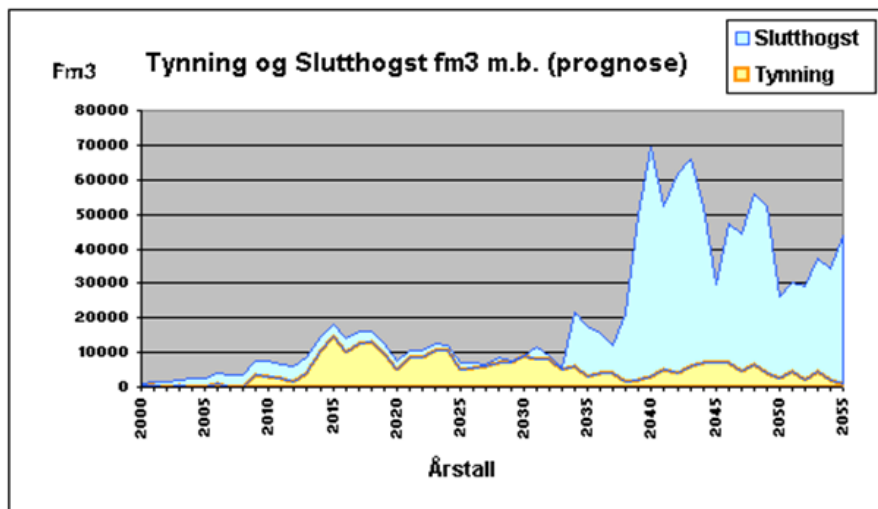

Figur 9: Bonitetsfordeling på skogen i Saltdal

2.5.2 Avvirkning

Avvirkninga har vært økende og har de siste årene ligget på i snitt ca 10 000 m³. Det varierer litt fra år til år siden driftsapparatet opererer i flere kommuner. Høyeste avvirkning var i 2018 med vindfallhogst etter stormen Ylva. Tidligere var det mest lauvskog som ble hogd for salg, oftest industrivirke til Salten Verk. Før det til sponplatefabrikken på Rognan. I dag er det mer barskog som hogges. Årsaken til det er at industrien etterspør mer bartre og tilgangen på bartre har vært større siden en del av de tidligere plantingene av gran har blitt hogstmoden. Tilgangen på hogstmoden granskog vil bli økende med årene.

Figur 10: Tilgangen på hogstmoden granskog vil øke i Saltdal i årene fremover.

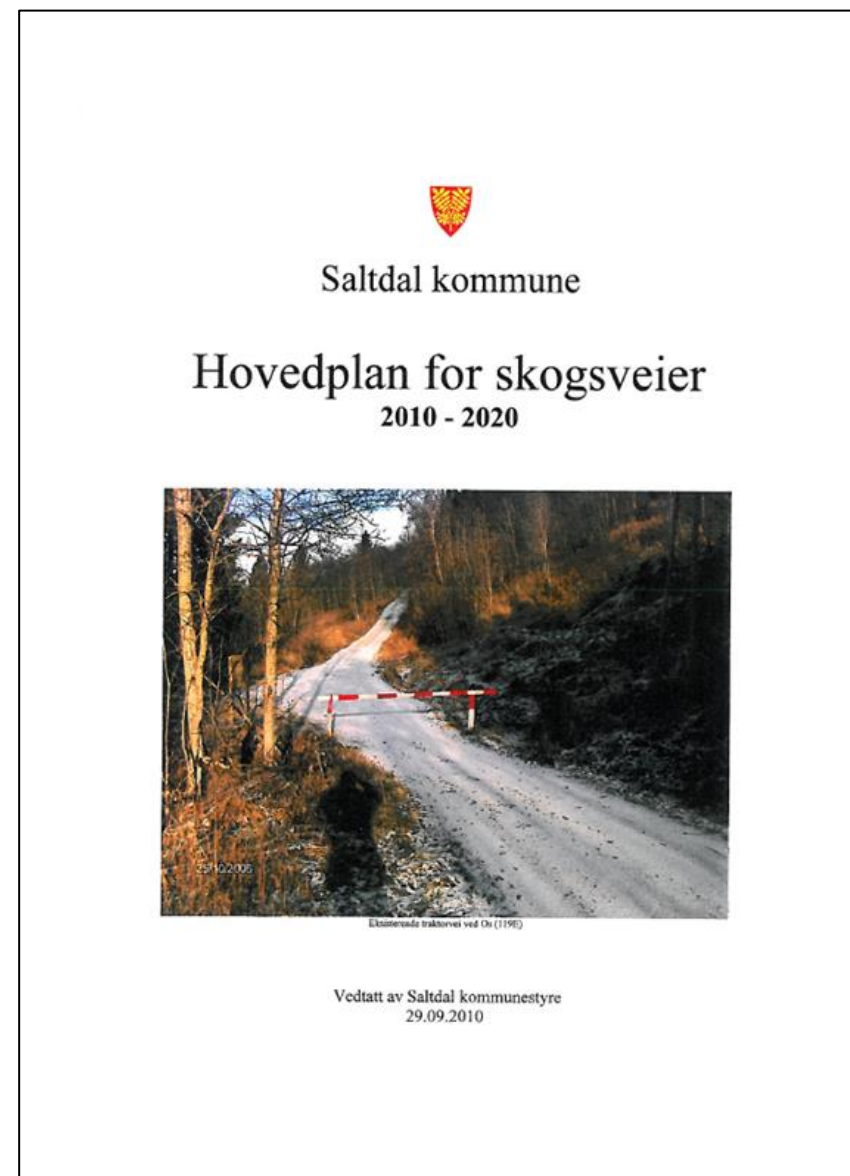
Uten vedfyring i vinterhalvåret, ville strømmettet kollapset. (Kilde NVE)

2.5.3 Nærings og miljøtilskudd i skogbruket.(NMSK)

Flere av tilskuddsordningene i skogbruket er overført fra Statsforvalteren til kommunene. Tilskudd til skogsveibygging og driftstilskudd til drift i bratt terreng m.m. ble overført til kommunene i 2020. Fra tidligere har kommunen forvaltet NMSK tilskudd. Disse midlene har blitt prioritert i tiltaksstrategiene for landbruket till planting, ungskogpleie, suppleringsplanting, markbereding, tynning m.m. De siste årene har det meste av midlene gått til planting og ungskogpleie.

Når det gjelder skogsveibygging har det vært en dreining fra mye bygging av traktorveier til bygging av skogsbilveier. For å bedre økonomien for skogeieren er det en fordel å bygge skogsbilveier. Transportkostnadene vil gå ned for skogeier og det vil bli mer fleksibelt når man har skogsdrift. Skogeier kan velge å ha drifter når det er gode priser. Det er flere gode prosjekter på gang i årene som kommer. Saltdal kommune har hovedplan for skogsvei for perioden 2010

– 2020. Hovedplan for skogsveier blir revidert i 2021 og vil gjelde for perioden 2021 – 2030, her kan skogeiere/skogsveiforeninger/grunneierlag komme med innspill til skogsveibygging til planen.

2.5.4 Bioenergi

Salget av varmepumper har økt og nye hus blir bedre isolert. Likevel er vedmarkedet stabilt. Det fyres i hytter og hus. I Saltdal har vi et bioenergianlegg, Rognan Bio som leverer fjernvarme til offentlige bygg og næringsbygg på Rognan. Årlig forbruker de ca. 4 – 5000 tonn med skogsvirke som blir fliset opp og brent i ovnen. I tillegg til at det er mange som fyrer med ved, er det også huseiere som har oppvarming med vedfyrt biokjele eller fyrer med pellets.

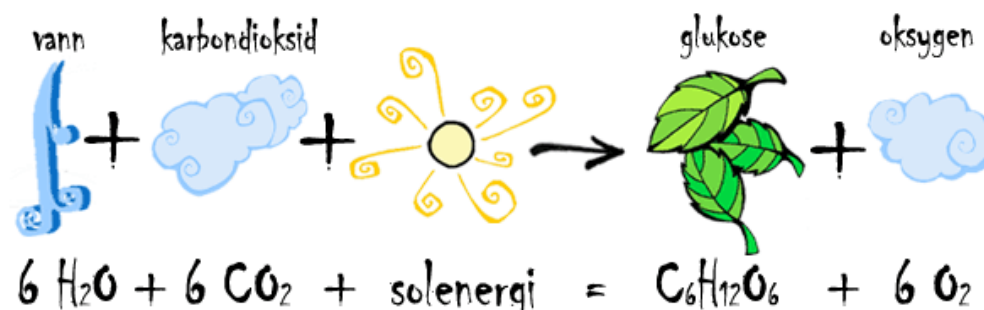
2.5.5 Skogen er verdens største luftrensner – karbonbinding i skog

Gjennom fotosyntesen har skogen en sentral rolle som oksygenprodusent og karbonbinder. Skogen betyr mye i et globalt perspektiv – tenke globalt, handlelokalt. Regjeringen varslet i Meld.St. nr. 21 (2011–2012) Norsk klimapolitikk at skogen skal nyttes til å sikre et høyt opptak av CO₂, slik at karbonlageret kan øke, hovedsakelig gjennom nyplanting og hogst. Det er skog i vekst (ungskog) som er den største karbonbinderen, fordi ungsbogen vokser hurtig og volumet øker raskt. Derfor bør man hogge hogstmoden skog og lagre karbonet i trebygninger og andre trekonstruksjoner. Senere planter man ny skog som binder mer karbon. Trær som råtner avgir like mye karbondioksid som når tre brennes, trevirke som ikke kan brukes til trelast, bør brukes til bioenergi. På denne måten vil man erstatte både annen energi og byggematerialer som ikke er like fornybare, samt unngå unødige miljøinngrep.

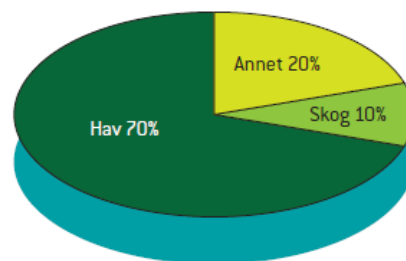

Skogen i Saltdal bidrar til klimanøytrale bilister

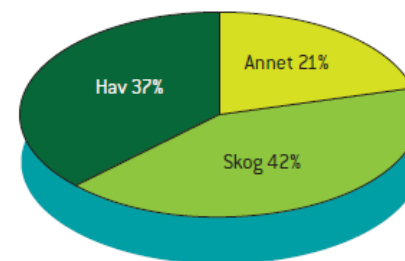
- Saltdal har 3 300 biler/lastebiler/busser (Vegdirektoratet, 2018)
- Årlig tilvekst i skogen i kommunen tilsvarer et karbonopptak på 70 000 tonn CO₂
- Dette tilsvarer årlig utslipp fra 10000 biler, altså ca. tre ganger så mye som bilparken i Saltdal

Jordens arealfordeling

Andel av fotosyntesen

Figurene viser fotosyntesens andel av jordas arealer. Kilde : DnS

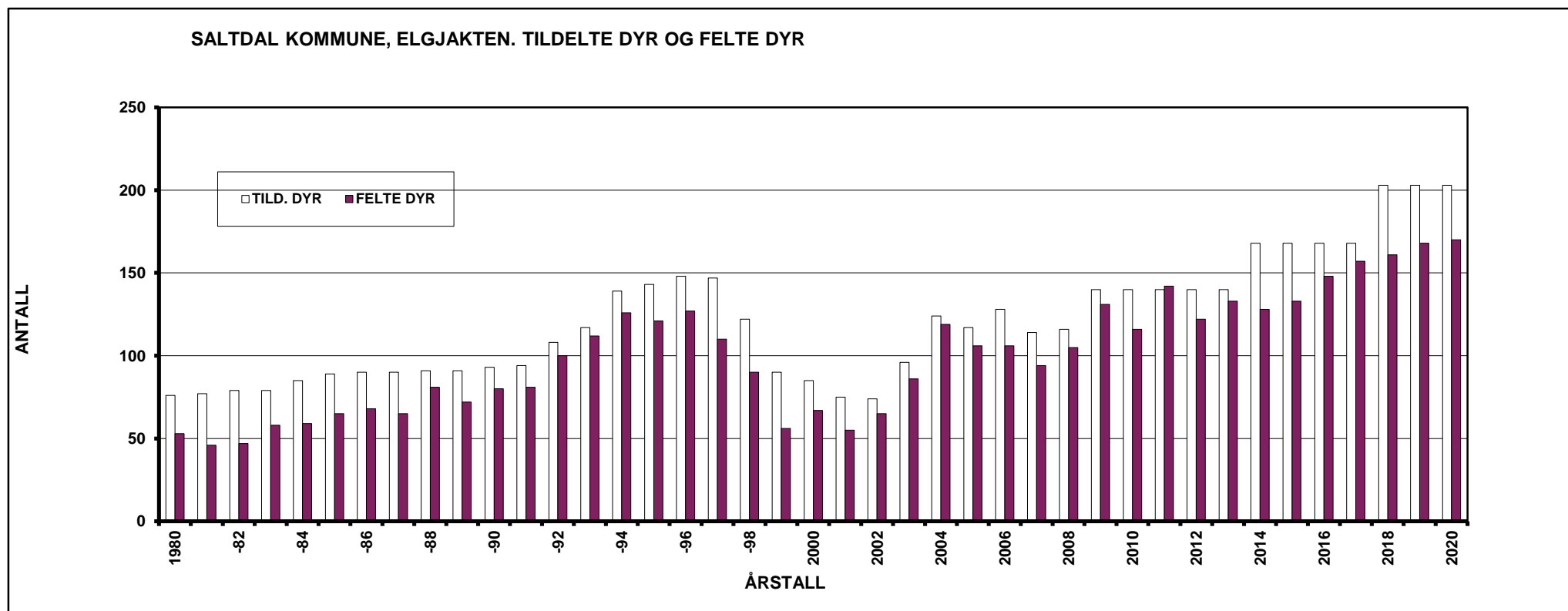
Papir, hus, varme, elg, tiur, ørret, bær, sopp, ren luft, vaniljesmak av isen og mye mye mer. Alle har et forhold til skog og alle ønsker å lære litt om skogen!

2.5.6 Jakt og Fiske

2.5.6.1 Hjortevilt

Elgjakta er viktig i Saltdal og elgstammen er god. Det har vært vekst i elgstammen som har medført mye elgpåkjørsler langs vei og bane i tillegg har det i enkelte områder vært beiteskader på ung barskog. De siste årene har den kommunale målsettinga vært å redusere elgstammen. Elgjakta er godt organisert med 6 vald i kommunen som har driftsplaner. De tre siste årene har det vært tildelt 203 elg i kommunen og felling har vært på 160 – 170 elg.

Fra 2021 er det bestemt at Saltenkommunene skal samkjøre rullering av de kommunale målsettingene. Det blir vedtatt nye kommunale målsettinger for hjorteviltjakta i Saltdal i 2021. Her vil det komme forslag om åpning av rådyrjakt, og da må det vedtas ny forskrift om minsteareal for elg og rådyr.

Figur 11: Utvikling i antall felt elg i Saltdal siste 40 år. Tallene for 2020 felte dyr er pr. 24.11.20.

2.5.7 Viltfond

Kommuner der det er jakt på elg og/eller hjort skal etablere et kommunalt viltfond. Saltdal kommune har etablert et slik viltfond. Formålet med kommunale viltfond er å skape økonomisk bakgrunn for å fremme viltforvaltninga i kommunen. Inntektene til fondet er basert på:

- Fellingsavgift fastsatt av kommunen.
- Fondet sin årlige avkastning.
- Inntekter fra omsetning av fallvilt og trafikkskadd/drept vilt

Viltfondsmidler kan brukes til:

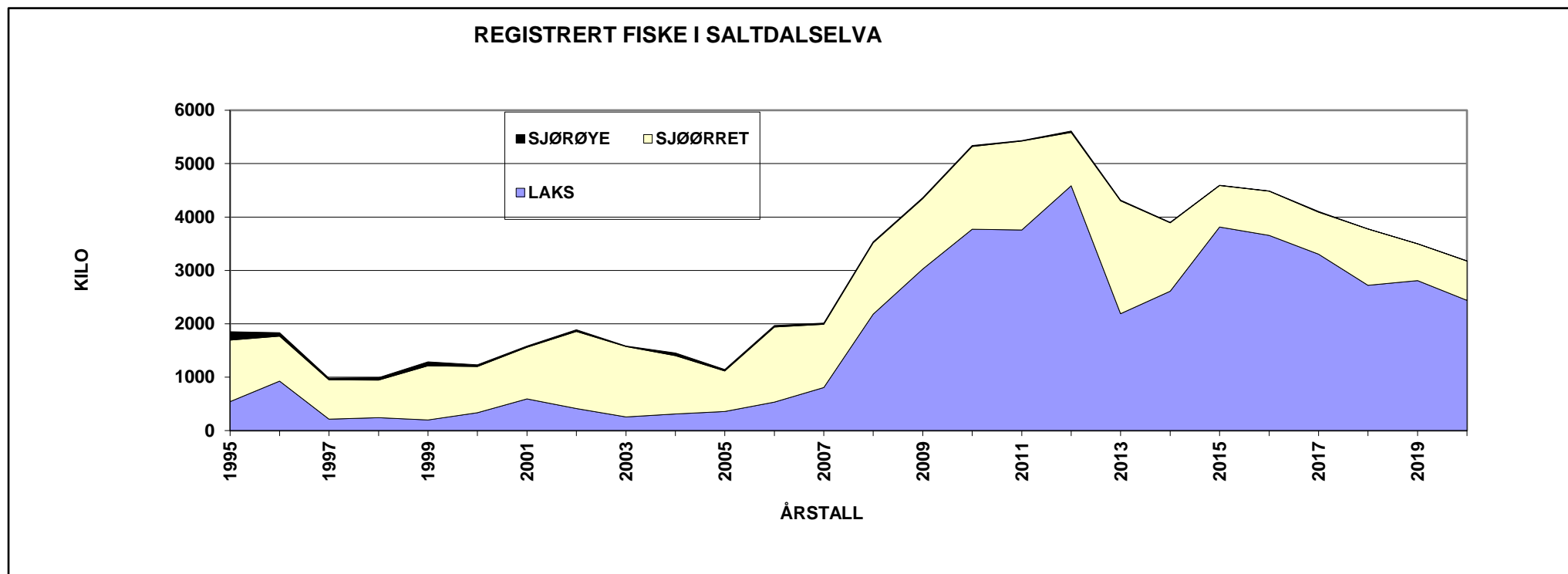
- Tilskudd til tiltak for å fremme viltforvaltninga, styrke kunnskapen om viltet, jaktorganisering med mer i kommunen og nabokommuner. Dette skal skje gjennom samarbeid i regi av organisasjoner, enkeltpersoner eller kommunen.
- Å dekke kommunen sine utgifter til ettersøk og handtering av skadd vilt og fallvilt i kommunen. Stort sett hele viltfondet går til dette, siden vi er belastet med E6 og jernbane gjennom kommunen
- Tiltak for å forebygge skader på landbruksnæringa grunna hjortevilt.

Saltdal kommune har i samarbeid med Saltdal JFF og andre aktører arrangert kurs innenfor viltforvaltning. Her har fylkeskommunen bevilget midler til kursene. Eksempler på kurs er: slaktekurs, feltkontroll av hjorteviltkjøtt, kurs i hjorteviltregistrert m.m.

2.5.8 Lakse-og sjøørretfiske

Lakse-og sjøørretfiske i Saltdalselva har lang tradisjon. Saltdal Elveierlag er organisasjonen som forvalter elva lokalt. De siste årene har det vært strenge reguleringer i fangst av laks og sjøørret. Fra 2020 måtte all laks over 65 cm settes tilbake i elva. Elva overvåkes med fangststatistikk og det gjennomføres drivtelling på gytefisk. Tellingen viser at elva ligger på grensen til målet for gytefiskbestanden og har derfor kunne vært åpnet for fiske. Målsettingen med den strenge regulering i fisketid og fangst er å få opp bestanden slik at den tåle større beskatning.

Figur 12: Utvikling i fanget (inkludert utsatt fisk) siste 25 år i Saltdalselva (SSB 2020).

Utfordringer og muligheter

2.6 SWOT-analyse

For å kartlegge og sortere hvilke faktorer som er viktigst for å utvikle landbruket i Saltdal er det brukt en metode som kalles SWOT-analyse. Hvilke fortrinn og interne muligheter finnes i landbruksnæringa i Saltdal, og hva er vi ikke god nok på? Hvilke muligheter og trusler truer utenefra? Styrker og svakheter rår næringa i stor grad over selv, og disse forholdene kan man være med å påvirke internt. Muligheter forteller om potensiale i marked, trender og innovasjon, mens truslene er knyttet mot forhold som næringa i mindre grad kan påvirke selv. Faglagene har bidratt gjennom skriftlige innspill, gruppearbeid på landbruksseminaret og sammen med administrasjonen i arbeidsgruoppa.

Styrker	Svakheter
<ul style="list-style-type: none">Stabile arbeidsplasser og bosettingFlere unge satserGod ressurstilgangSterke fagmiljøGodt samarbeid på tversGod dyrehelseNye skogbruksplanerGod avsetning på energivirke	<ul style="list-style-type: none">Stor leiejordandelHøy gjennomsnittsalder på gårdbrukereSmå fagmiljøer og interne konflikterGammel bygningsmasseLang avstand til sagtømmerindustrienLiten andel skogsbilveierDårlig vedlikehold av utmarksgjerderLiten tilgang til lokale anlegg for videreføringLandbruket har blitt mer "lukket"
Muligheter	Trusler
<ul style="list-style-type: none">Leiejord - optimalisering av driftØkende etterspørsel etter ren og trygg mat, særlig kortreistEtterspørsel etter grønt reiselivBedre samarbeidetØkt bevissthet på karbonfangst for skogMer bruk av treNy kailøsning for utskipping av tømmerUrbant landbruk	<ul style="list-style-type: none">RowiltsituasjonenKlimaendringerTap av jord- og skogbruksarealerEndring i rammebetingelser som påvirker lønnsomhetRekruttering og arbeidskraftFlere grunneiere uten adresse i SaltdalLang avstand til sagtømmerindustrien

Foto: Tove Berre

Med utgangspunkt i SWOT-analysen er det valgt ut fire fokusområder i forhold til utfordringer og muligheter for landbruksnæringa i Saltdal. Disse fire områdene er valgt ut som satsingsområder for planperioden. For hvert satsingsområde er det utarbeidet en hovedmålsetning med tilhørende delmål. I planens del II, handlingsdelen, er tiltak knyttet til satsningsområdene beskrevet med ansvarsfordeling, tiltakets innhold, tidsperiode for gjennomføring og finansiering av eventuelle kostnader ved gjennomføringen.

Figur 13: Komprimert utgave av SWOT-skjemaet. Skjemaet i sin helhet er lagt som vedlegg.

3 Hovedmål og satsningsområder

3.1 Hovedmål

Utvikle et attraktivt og mangfoldig landbruk som bidrar til verdiskapning, aktivitet og bosetting i Saltdal

Foto: Tove Berre

3.2 Satsningsområde: Matproduksjon – vi skal øke matproduksjonen i Saltdal

Klimautfordringene vil endre forutsetningene for matproduksjon over hele kloden, og befolkningsveksten gir behov for større arealer til jordbruk. Nok mat, trygg mat, kortreist mat og god mat blir en viktigere del av vår livskvalitet. Stortinget har vedtatt at matproduksjon i Norge skal økes med 20 prosent fram til 2030. Verdens befolkning passerte 7 milliarder mennesker i 2011, og er i 2050 beregnet til å være 9 milliarder. FNs mat- og jordbruksorganisasjon har beregnet at den globale matproduksjonen må økes med 70 prosent innen 2050 for å sikre verdens befolkning tilstrekkelig med mat.

3.2.1 Sikre et sterkt jordvern – vi skal ta vare på matjorda for fremtida

Matjord er en knapp og ikke-fornybar ressurs, og en av de viktigste ressursene for å produsere mat. Befolkningsveksten vil sette produksjonsarealene under press, det gjelder både tilgjengelig areal, og kvaliteten på jordressursene. Riktig bruk av og vern om arealressursene er en forutsetning for å nå produksjonsmålet. Både mengden av og kvaliteten på jord er avgjørende for landbruket. Derfor er det viktig å ta vare på gode jordbruksareal og matjord gjennom å holde omdisponeringen av dyrket jord på et lavt nivå.

Kommunen har ansvar for å behandle saker etter jord- og konsesjonsloven hvor vedtak har betydning for framtidig arealdisponering, og driftsmessige forhold på det enkelte bruk. Beslutninger om omdisponering av dyrka og dyrkbart areal i hovedsak tas gjennom planprosesser etter plan- og bygningsloven og dispensasjoner, og det er kommunen som har hovedansvaret for disse beslutningene.

Foto: Tove Berre

Retningslinjer for omdisponering og deling

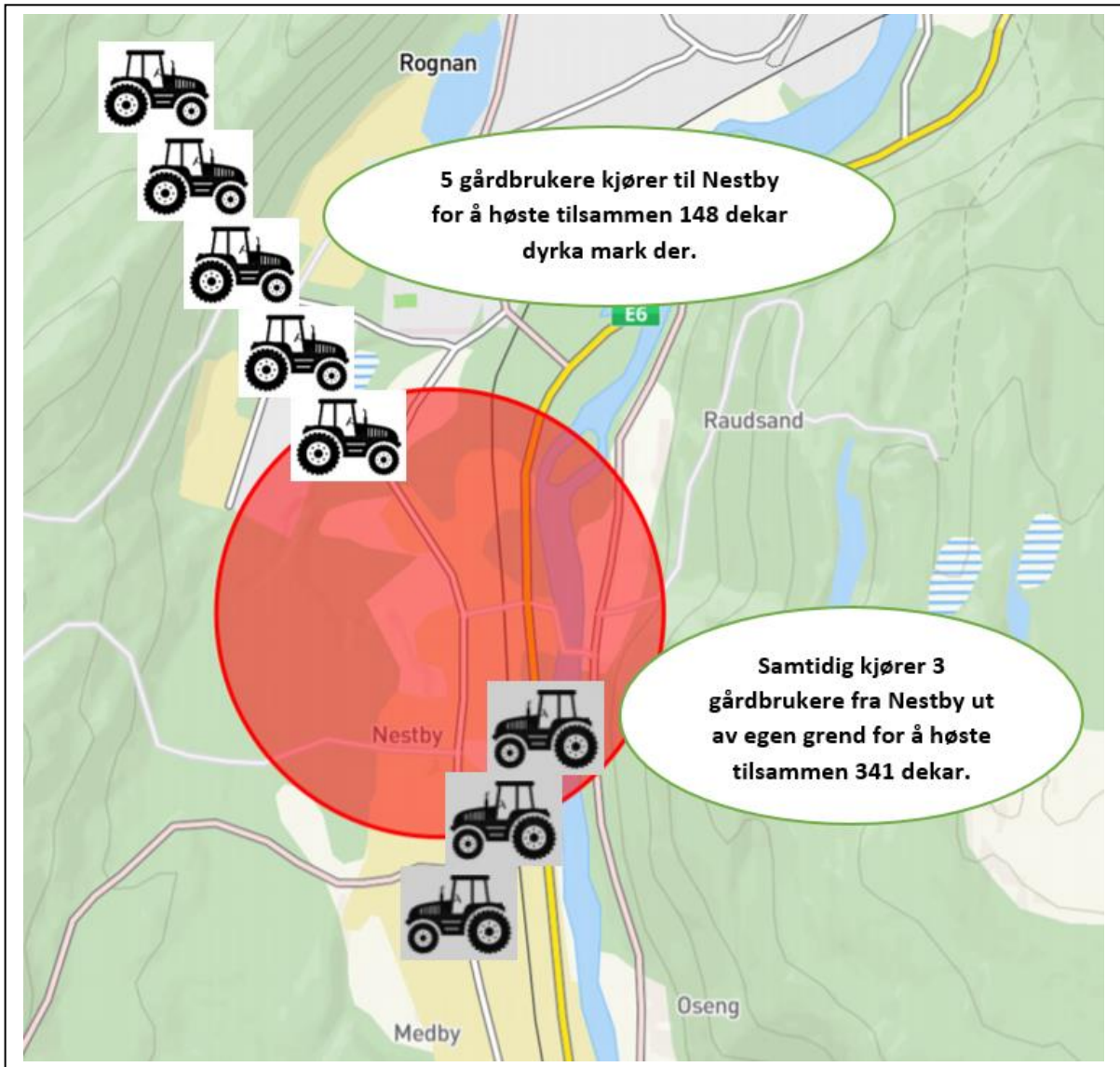
- *I planer eller dispensasjoner som tillater omdisponering av dyrka eller dyrkbar jord til annet formål, bør det stilles vilkår om at det etableres erstatningsareal minst tilsvarende det tapte.*
- *Fradeling av tun inntil 5 dekar bør tillates dersom resteiendommen selges som tilleggsjord til annen landbrukseiendom der avstand mellom driftssenter og tilleggsarealer er driftmessig forsvarlig. Fradelt areal bør ikke inkludere jordbruksarealer.*

Retningslinjer for oppfølging av driveplikt

- *Driveplikt gjelder alle som eier dyrka mark i hele eiertiden*
- *Jordbruksarealer skal drives av eieren selv, eller leies ut med skriftlig avtale på minst ti år*
- *Ved eierskifter skal alle nye grunneiere få brev med orientering om driveplikt, skjema for leie av jord, og fastsatt frist for innsending av dokumentasjon av utleie til kommunen*
- *Jord som ingen vil drive eller leie føres opp i en «jordbank».*

3.2.2 Bedre utnyttelse av leiejord – vi skal redusere krysskjøring og gjennomsnittsavstanden mellom driftssenter og leiejord

Eiendomsstrukturen i Saltdal er ikke tilpasset store enheter, og de fleste bruk er avhengig av leiejord. Med færre jordbruksbedrifter i aktiv drift, og liten endring i eiendomsstrukturen baseres en stadig større andel av produksjonen på leiejord, hele 76% i 2020.

*«Driv du landbruk med diesel og dekk
- og kjører all fortjenesten vekk
Eller får alle som vil leie jorda di
- men ikke naboen som er vrang og stri*

*Kan vi i jordbruket hold på sånn lenger?
No må vi tenk både klima og penger!»*

Fritt etter Per Helge Haugland, Norsk landbruksrådgivning

Mange driver også arealer langt fra eget driftssenter. Siden det i stor grad er jordeiere som bestemmer hvem som får leie jorda er leieforholdene ofte mer basert på vennskap og sedvane enn på optimal drift. På bakgrunn av dette er leiejorda ofte spredt over et større geografisk område, og gårdbrukerne blir tvunget til utstrakt krysskjøring. Dette er utfordrende både i forhold til transportkostnader, effektivitet og i et miljøperspektiv.

Gode leiekontrakter er viktig for driftsplanlegging, og nødvendig i forbindelse med bruksutbygging. Generelt drives egeneid jord bedre enn leid jord. Leiekontrakter som gir sikkerhet omkring fremtidig drift vil kunne gi nødvendig trygghet til å investere i jordforbedring. Det er et stort potensiale for å effektivisere og forbedre utnyttelsen av leiejord ved å omfordele leiejord mellom gårdbrukere, og kontraktfeste alle leieforhold.

3.2.3 Utnytte potensiale – vi skal gjøre jordbruksarealene mer produktive

Selv om gårdbrukerne i Saltdal er gode til å produsere grovfôr av god kvalitet er det mulig å hente flere føreheter per dekar. For mange vil det være bedre økonomi i å øke avlingsnivået rundt gården enn å kjøre flere kilometer for å komme til leiejord. Det er også mer arbeidseffektivt. Jordarbeid som fornying av eng, steinplukking, profilering og grøfting er alle tiltak som kan øke den enkeltes avling, i tillegg er optimalisering av høstetidspunkt av stor betydning for fôrkvaliteten.

Tradisjonelt har det ikke vært vanlig at prisen på rundball har vært påvirket av kvalitet i Saltdal, og det kan være lett å undervurdere kostnaden ved kjøring. Arealer som slås to ganger innebærer to gjødslinger og to slåtter med minst tre operasjoner; slått, pressing/pakking og hjemtransport. Med ti arbeidsoppgaver er det lett å undervurdere tid og kostnader til transport. Undersøkelser gjort i forbindelse med forskningsprosjektet «grovfôr 2020» viste at enkelte bruk solgte rundballer med tap når transportkostnader ble regnet inn.

3.2.4 Økt utnyttelse av beiteressursene – vi skal utnytte innmarksbeitene bedre og øke antall dyr på utmarksbeite

Beiteressursene er fornybare, og vanskelig å utnytte på annen måte enn ved beiting. Bedre utnyttelse av beiteressursene vil i tillegg bidra til å holde kulturlandskapet i hevd og bevare biologisk mangfold. Ved å utbedre utmarksgjerder og sperregjerder mot innmark, og rydde beiteområdene for krattskog kan de gamle innmarksbeitene frigjøre gårdsnære dyrka arealer til slått. Det er også unyttede muligheter i sambeiting. Sambeiting har vist seg å gi økt utnyttelse av beitearealet, redusere ugressproblemer og redusere innvollssnyltere.

Undersøkelser av utmarksbeiteressursene i Nordland viste at kun 1/3 av beiteressursen i fylke utnyttet (NIBIO, 2017). Det er neppe annerledes i Saltdal. Det er altså store unyttede beiteressurser av høy kvalitet i utmark. De fleste steder er utnyttelsen så lav at ressursen forringes i kvalitet på grunn av gjengroing. Det er et stort potensiale i å øke bruk av utmarka. Beite i utmark er økologisk, og vil være et viktig ledd i det lokale miljø- og klimaarbeidet.

Det er viktig med en felles forståelse og oppfølging av gjeldende regelverk for gjerdehold for å kunne utnytte beiteressursene. For å unngå nedbygging av viktige beiteområder bør både innmarksbeitene og viktige områder for utmarksbeite kartlegges.

Det er også et stort potensiale for økt matproduksjon dersom flere beitedyr går til slakt i steden for til rovdymat. Rovviltpolitikken og praktisering av den må endres. Det er viktig å følge opp den todelte målsettingen i rovviltforliket om at det fortsatt skal være mulig med levedyktig næringsvirksomhet basert på utmarksbeite i områder med rovvilt.

3.2.5 Stimulere til produksjon av grønnsaker og bær – utnytte fordelene av et arktisk klima

Grønnsaks- og potetarealet i Norge utgjør bare ca. 2,2 % av jordbruksarealet hvorav rundt 70 % av produksjonen foregår på Østlandet. Det «importeres» årlig store mengder bær, grønnsaker og potet fra Sør-Norge. I Saltdal har vi svært lite av denne typen jordbruksproduksjon, selv i Nordlandsmålestokk. Ny teknologi som for eksempel leddlys og bruk av tunell øker avlingene og forlenger høstesesongen her nord. Nordlands arktiske fordeler som mye lys og godt egnet klima, gir mindre bitterstoffer og mer antioksydanter i bær og grønnsaker. Det gir også lavt smittepress og lite behov for bruk av plantevernmidler. Mulighetene for å produsere grønnsaker og bær i Saltdal er god, og markedet etterspør lokalproduserte råvarer.

Foto: Tove Berre

3.3 Satsingsområde: Næringsutvikling – vi skal øke verdiskapningen i landbruket i Saltdal

I Saltdal er det muligheter for utvikling av både tradisjonelt landbruk og bygdenæring. Kommunene har fått styrket rollen som samfunnsutviklingsaktør de senere årene, og det er viktig å se landbruket i sammenheng med samfunns- og næringsutviklinga generelt. Vi skal legge til rette for vekst i landbruksnæringa, og bidra til gode vilkår for landbruksdrift i kommunen. Kommunen skal være en tilrettelegger for infrastruktur, ta hensyn til næringa gjennom arealplanlegging, samt gi støtte, veiledning og bidra til nettverksbygging. Det skal være et godt samarbeid mellom kommunen og næringa, og Saltdal kommune skal bidra til markedsføring av lokale landbruksprodukter.

Det er stort fokus nasjonalt på det grønne skiftet og grønn omlegging fra oljeøkonomi til bioøkonomi. Gjennom bærekraftige løsninger og reduserte klimautslipp kan landbruksnæringa styrke sin grønne konkurransekraft. Omdannelse av biomasse og bærekraftig høsting fremheves som effektive og viktige tiltak for å sikre et grønt skifte. Saltdal kommune vil tilrettelegge for at landbrukssektoren skal være en framoverlent sektor og en aktiv medspiller i det grønne skiftet. Vi skal stimulerer til gode produksjonsmiljøer og tiltak som gir motivasjon og kunnskap for videre satsing.

3.3.1 Synliggjøre Saltdalsbonden

Det er lett å glemme hvilken jobb gårdbrukerne gjør for Saltdalssamfunnet. Gjennom utarbeidelse av mediestrategi og informasjon skal vi bidra til et omdømmeløft for landbruksnæringa, og en synliggjøring av hva næringa bidrar med i lokalsamfunnet.

3.3.2 Øke lokalt forbruk av lokale produkter gjennom direktesalg av egne varer

Nærheten til produsenten har fått en større oppmerksomhet de siste årene i mediebildet, og økt forståelse for produktkvalitet, råvarer og miljøhensyn har gjort kjøpergruppene mer bevisste i sitt valg. Bondens marked og REKO-ringer (REttferdig KOOnsum) gir muligheter for direktesalg, og til å ta ut merpris sammenlignet med masseproduksjon når mellomleddene blir færre eller fjernes helt. Det er blitt stadig bedre muligheter for direktesalg i regionen, men vi har få utsalgssteder lokalt. Her er det et uutnyttet potensiale i Saltdal.

3.3.3 Stimulere til utvikling av bygdenæring

Bygdenæringene styrker driftsgrunnlaget på gården. Norske gårdbrukere har lang tradisjon for mangesysleri, og halvparten av landbruksbedriftene driver med en eller annen form for tilleggsnæring. Utleie og maskinkjøring er den største gruppen av tilleggsnæring på gårdsbruk generelt, og dette er også gjeldende for Saltdal. Tilleggsnæringene har utgangspunkt i gårdens ressurser, og det finnes mange ulike landbruksrelaterte næringer. Matproduksjon, turisme, grønn omsorg, maskinlag og besøksgårder er eksempel på slike næringer. Besøksgårdene er ofte innbyggernes vindu inn til dagens landbruk, og øker forståelsen for næringa lokalt, småskala matproduksjon åpner også opp for mer lokal forankring og spesialiteter utenom det vanlige konsummarkedet, og maskinlag gir et lokalt tilbud om maskinhjelp og kan være underleverandør til entreprenører.

3.3.4 Skape et aktivt og inkluderende skogbruksmiljø

Økt kunnskap til skogeierne og aktive skogeiere gjør at skogbruket blir mer ansett. Kursing gjennom Skogkurs, skogdager, skoleskogdager og god veiledning

3.3.5 Øke sluttavirkningen i barskog og lauvskog gjennom å stimulere til samhandling om drifter

De fleste skogeierne har små eiendommer og har mindre bestander som skal avvirkes. Ved at flere skogeiere går sammen og planlegger drifter vil kostnaden på driftene gå ned og lønnsomheten for skogeierne øke, som igjen vil medføre økt sluttavvirking.

3.3.6 Stimulere til bærekraftig skogbruk

Et bærekraftig skogbruk binder Co2 og er viktig for mange arter som er avhengig av skogen. Skogen gir arbeidsplasser, rekreasjon, leveområder for vilt, varme, energi, mat, byggematerialer og brukes i mange produkter. Eks. vanilin fra tre brukes som smakstilsetning i for eksempel iskrem, også tilsetning til kosmetikk m.m. Alt som i dag produseres av olje kan produseres av skog. Det er viktig at skogarealene ikke bygges ned, spesielt skogarealer på middels og høy bonitet må bevares.

3.3.7 Utbedre skogsveinettet (revidering av hovedplan for skogsveier)

Utbedring av skogsveinettet er avgjørende for å øke lønnsomheten for skogeierne. Bygging av skogsbilveier og opprusting av traktorveier til skogsbilveier er med på å øke lønnsomheten i skogsdrifter for skogeier. Kostnadene for skogsdrift vil bli lavere pga. at terrengtransporten blir kortere, og skogeier kan utnytte konjunktorene i tømmermarkedet bedre, for eksempel ha skogsdrift på barmark når prisene er høye.

3.4 Satsingsområde: Rekruttering og nettverk – vi skal opprettholde antall bruk i drift og fremme samarbeid

Stabil rekruttering av dyktige næringsutøvere er nødvendig for å nå målene i landbrukspolitikken. Saltdal kommune skal legge tilrette for rekruttering til landbruksdrift i kommunen. Overføring av praktisk kunnskap om dyrking av jorda og matproduksjon er svært viktig for den nasjonale matvaresikkerhetne i fremtida. Med utgangspunkt i dagens situasjon med stadig færre bruk, vil det være mest realistisk å ha mål om å opprettholde eksisterende drift på dagens nivå, fremfor å sette mål om å øke antall driftenheter. Det vil si at det må rekrutteres like mange til næringa som det som faller fra. Dette er viktig for å beholde og styrke fagmiljøet, og at det skapes rom for nye ideer og innovasjon. Rekruttering bør rettes både mot det tradisjonelle landbruket og til nye landbruksbaserte næringer.

3.4.1 Øke rekrutteringen til landbruksnæringa

I en kommune med høy sysselsetting, som Saltdal, er en av landbrukets største utfordringer å rekruttere unge til næringa. Landbruket må være til stede der ungdom og andre interesserte er, og må gi unge mennesker muligheten til å slippe til og komme i direkte kontakt med næringa. Rekruttering handler også om å motivere neste generasjon til å ta over familiegården eller til å kjøpe eiendom. Det er ikke lenger en selvfølge at rekruttering skjer fra egne rekker. Saltdal kommune skal stimulere til generasjonsskifter og tidlig overtakelse, og til omsetting av ledige bruk.

3.4.2 Øke bosettinga på landbrukseiendommer

Mange landbrukseiendommer står ubebodde eller nyttes til fritidsformål, og en del er under forfall. Landbrukseiendommer en en ressurs for bosetting og verdiskapning i kommunen. Det er en politisk målsetting å ha bosetting over hele landet, og kommunen har mulighet til å påvirke bosetting på landbrukseiendommer gjennom sin praktisering av boplikten.

Saltdal kommune har som målsetting å opprettholde spredt bosetting og da bør ikke landbrukseiendommer bli fritidseiendommer. Boplikten skal nyttes som aktivt virkemiddel for å beholde et aktivt og variert landbruksmiljø, og bosetting i grendene. Kommunene skal legge vekt på bosettingshensynet ved behandling av konsesjonssøknader

Retningslinjer for behandling av saker etter konsesjonsloven

- *Bosettingshensynet skal vektlegges tungt i konsesjonssaker, med unntak av når eiendom skal erverves som tilleggsjord.*
- *Ved kjøp av tilleggsjord med boligbebyggelse skal fradeling av denne vurderes mht bosetting*
- *Det bør stilles vilkår om personlig boplikt i 5 år ved erverv av landbrukseiendommer med beboelig våningshus*

3.4.3 Utvikle samarbeidet i og mellom produksjonene

Skape bedre sosioalt og faglig miljø mellom produksjonene gjennom felles møteplasser.

3.4.4 Gjøre landbruket mer «åpent» - skape nysgjerrighet og interesse for landbruk

Saltdal kommune har et ansvar for å bidra til at kunnskap om forvaltning av natur, ressurser og matproduksjon integreres i undervisningen og aktiviteter. I barnehage og grunnskole skal nysgjerrigheten og interessen for bruk av naturressurser og matproduksjon stimuleres.

3.4.5 Stimulere til urbant landbruk

Dyrking av mat i urbane omgivelser er kalt urbant landbruk. Det omfatter blant annet parselhager, skolehager, og dyrking i parker og på andre offentlige arealer. I motsetning til det tradisjonelle landbruket hvor hovedmålet er matproduksjonen, er det andre egenskaper som oftest er mer fremtredende i det urbane landbruket. Urbane landbruksaktiviteter bidrar til å skape sosiale relasjoner, etablere gode møteplasser, utdanning, helse, integrering, vern av matjord, og biologisk mangfold. Parselhager består av oppmålte parseller som leies ut til dyrkingsformål. Aktiviteter i tilknytning til urbant landbruk vil kunne skape større forståelse for landbruksnæringa lokalt.

3.4.6 Øke interessen for jakt på rovvilt

Etter mange år med fredning av de store rovviltartene kreves det nå en aktiv forvaltning. Regulering av bestandene skal først og fremst skje gjennom kvotejakt og lisensfelling utført av jegere. I rovviltforliket sa stortingets energi- og miljøkomite at «*Det skal arbeides aktivt med kompetansehevede tiltak for lisensfelling, og etableres et bedre kurstilbud med sikte på å effektivisere lisensfellingen. Slike tiltak bør gjennomføres i nært samarbeid med frivillige organisasjoner.*» Saltdal kommune skal sammen med lokale jeger- og fisk forening stimulere til økt interesse og jakt på rovvilt i våre beiteområder.

3.4.7 Opprettholde sunne og gode hjorteviltstammer

Forvalte hjorteviltstammen på en slik måte at vi har sunne og bærekraftige bestander som kan høstes av, og at dyrene har god kondisjon og holder normale slaktevekter. Holde bestanden på et forsvarlig nivå for å unngår store beiteskader på innmark og skog, og at man begrenser problemene med påkjørsler på vei og jernbane.

3.4.8 Bærekraftige bestander av anadrom laksefisk og innlandsfisk

Være med å påvirke at man opprettholder bærekraftige bestander av anadrom laksefisk og innlandsfisk. Samtidig opprettholde allmenhetens tilgang og sørge for rekruttering til fiske og frilutsliv.

3.5 Satsingsområde: Klima, miljø og forurensing – bidra til bedre klima og mindre forurensning gjennom bærekraftig landbruksdrift

Et miljømessig bærekraftig landbruk innebærer ivaretagelse av landbrukets varierte og mangfoldige kulturlandskap med matproduserende arealer, kulturverdier, naturmangfold og tilgjengelighet for allmennheten. Videre er redusert forurensning til vassdrag, reduserte utslipp av klimagasser, økt lagring av karbon og gode klimatilpasninger sentrale forutsetninger for å kunne oppnå et miljømessig bærekraftig landbruk.

3.5.1 Redusere utslipp av klimagasser fra jordbruket

Norge har forpliktet seg til å redusere utslipp av klimagasser gjennom FN sin klimakonvensjon. Det er beregnet at jordbruk står for utslipp på ca 4,5 millioner tonn CO₂ – ekvivalenter, mens 27,8 millioner tonn tas opp av skog. I Saltdal er det i følge Miljødirektoratets oversikt 3 810 tonn utslipp fra jordbruk, mens skogen tar opp 56 526 tonn. Tallene for jordbruket er usikre blant annet siden karbonbinding fra beiting ikke er med, og lystgassutslipp fra jord varierer mye på grunn av lokale forhold. Jordbruket er den største kilden til utslipp av både metan og lystgass. Det meste av metanutslippene kommer fra fordøyelsen, særlig til drøvtyggerne, mens størsteparten av lystgassutslippene kommer fra spredning av kunst- og husdyrgjødsel. Jorda har samtidig et stort karbonlager. Det er store mengder karbon lagret i jordsmonn og vegetasjon. Pløying og jordbearbeiding frigjør karbon, mens plantevekst tar opp og lagrer karbon. Ved tilførsel av organisk materiale kan lageret av karbon i jorda økes. Tiltak som øker karbonlagring i jordbruksjord og reduserer klimagassutslipp er viktig.

Prosjektet «Klimasmart landbruk» har utviklet en klimakalkulator som kan brukes i landbrukets klimaarbeid på gårdsnivå. Den er et rådgiververktøy som kan dokumentere klimagassutslippene på den enkelte gård. Foreløpig er ikke klimakalkulatoren utviklet til alle produksjoner, men det jobbes med videreutvikling. Dokumentasjon på gårdens klimaarbeid blir sannsynligvis viktigere og viktigere i tida fremover.

Presisjonslandbruk handler om å tilpasse behandlingen av planter og husdyr etter behov. Med ny teknologi er det mulig å optimalisere bruken av innsatsfaktorer ned til hver enkelt plante eller dyr – akkurat når det trengs. En åkerlapp består ikke av det samme jordsmonnet over hele jordet. Enkelte steder på jordet vokser planten godt, mens andre steder trenger den hjelp i form av gjødsel, plantevernmiddel eller vann for å vokse. Vanligvis behandler bonden hele jordet likt ut fra et gjennomsnitt. I følge NIBIO vil presisjonslandbruket redusere bruken av innsatsfaktorer betraktelig. Det betyr at de negative miljø- og klimaeffektene fra landbruket blir mindre, samtidig som bonden reduserer kostnader og sparer verdifull tid. Teknologien er i stadig utvikling, og det er viktig å være bevisst klimagevinsten ved ulike driftsmetoder og tiltak, og ha tilskuddsordninger som fremmer dette.

3.5.2 Redusert utslipp av næringsstoffer til vann

I henhold til EUs vanddirektiv er målet at alle vassdrag skal oppnå god økologisk og kjemisk status innen 2021. I Saltdal er det generelt god status på alle vassdrag. I jordbruket er erosjon av partikler/jord den største kilden til forurensning av vann og vassdrag. Lokalt kan stor tetthet av beitedyr ned mot vassdrag medføre tråkk og fare for avrenning. Det finnes flere tilskuddsordninger som stimulerer miljøvennlig jordbruk og disse forvaltes av kommunal landbruksforvaltning.

3.5.3 Bedre utnyttelse av lokal infrastruktur

Ved å få utbedret veinettet og flaskehalsen på det offentlige veinettet slik at tømmerbiler kan kjøre fulle lass reduseres kostnaden på transporten til industrien. Ved å sikre et godt og fungerende samarbeid på Nexanskaia vil mer tømmer kunne skipes ut lokalt.

3.5.4 Økt bruk av tre som byggemateriale

Ved bygging av kommunale bygg kan tre kunne være et hovedelement. Bruk av tre i bygg har en god helseeffekt og binder CO₂.

3.5.5 Biokull som karbonlagring og jordforbedring

Biokull er et materiale som likner trekull, og som kan brukes for å øke karboninnholdet i jord og som jordforbedringsmiddel. Biokull lages i en prosess som kalles pyrolyse som innebærer oppvarming av biomasse ved høy temperatur under begrenset tilgang på oksygen, og fører til at biokull blir svært motstandsdyktig mot biologisk nedbrytning. Det betyr i praksis at hvis man lager biokull og pløyer det ned i jorda, kan det bli liggende der i flere hundre år. Man kan bruke denne naturlige prosessen på en systematisk måte for å redusere CO₂ i atmosfæren. Plantene gjør jobben med CO₂-opptak, og biokull gjør jobben for å stabilisere og lagre karbonet. Bruk av biokull vil altså motvirke karbonutslipp til atmosfæren. Med gårdsanlegg kan dette også gi næringsmuligheter.

3.5.6 Økt karbonfangst i skog - aktiv bruk av NMSK-tilskuddene for å fremme planting og ungsogpleie

Skogsektoren har en stor rolle ved opptak av klimagasser som har betydning for det globale klimaregnskapet. En aktiv og bærekraftig skogforvaltning er derfor en sentral del av klimapolitikken både globalt og nasjonalt. Trærnes evne til å binde CO₂ er størst i produksjonsfasen (hogstklasse 3-4), og avtar i eldre skog. Regnskapet baserer seg på at tømmeret nyttes videre til varige formål. Økt plantetetthet, redusert omløpstid og gjødsling av skog er tiltak som øker skogens CO₂-opptak direkte i form av økt biomasse. Tynning og bruk av bioenergi vil ha mindre effekt på skogens CO₂-opptak, men vil ha positiv klimaeffekt forutsatt at skogsvirket som tas ut erstatter fossile energikilder. Ved gjennomføring av en skogsdrift, skal det tas hensyn både til landskap, miljø og friluftsliv. Ved å skjøtte skogen kun med tanke på binding av CO₂, vil det kunne komme i konflikt med slike flerbrukshensyn. De vanlige skogbrukstiltakene som tilrettelegging for foryngelse, ungsogpleie, tynninger og foryngelseshogster, samt bygging og vedlikehold av veier, er viktig for å bygge opp og å utnytte skogressursene i en klimasammenheng. Det samme er bruk av tre i bygg og konstruksjoner. Klimaendringer gir mer krevende forhold, og kortere arbeidssesong i skogen. Stadig effektivisering gjør tømmerbilene tyngre og lengre, og et robust veinett er grunnleggende for å ivareta skogressursene. Samtidig må en finne gode avveininger mellom aktivt skogbruk og hensyn til naturmangfoldet og friluftslivet.

3.5.7 Øke kompetansen om bruk av nye fornybare energikilder

Gårdsvarme og bioenergi er i vinden, det samme er solceller og vindkraft. Bioenergi i form av vedproduksjon har lange tradisjoner. Gårdsvarmeanlegg basert på bioenergi kan også være aktuelt på enkelte gårdsbruk og nærliggende bebyggelse, og har vært et prioritert område innenfor den nasjonale klimapolitikken. Økt bruk av solenergi vil også bidra til at landbruket er mer selvforsynt med fornybar energi, og blir mer og mer vanlig også innenfor landbruket i Norge.

3.5.8 Hindre forsøpling og ulovlig brenning

Særlig plast i ulike former er mye brukt i landbruket. Rundballeplast utgjør en stor del av plastbruken, og kan bli liggende igjen som rester på jorder, hengende i trær eller flytende i vassdrag. Det er viktig at landbruksnæringa er oppmerksom på å håndtere landbruksplasten riktig og miljøvennlig. Både det å hindre spredning av plast og å levere inn landbruksplast til gjenvinning er viktige tiltak for å fremme en miljøvennlig landbruksnæring og for omdømme.

For å hindre forurensning og bidra til miljøvennlig gjenvinning er det viktig at alt avfall leveres til godkjente mottak. Privat dumping eller brenning i naturen er forbudt. På ulovlige avfallsplasser skjer også ofte ulovlig brenning av avfall. Dette kan gi både skadelig aske og skadelig røyk. Noen ganger ligger deponiene nær vassdrag eller drikkevannskilder og utgjør dermed også en akutt forurensningsfare. Det finnes gode returordninger som med fordel kan utnyttes bedre.

3.5.9 Ivareta leveområdene for ville pollinerende insekter

Storskala tap av arter og biotoper som følge av menneskelige aktiviteter er en av vår tids største miljøutfordringer. Tapet av naturmangfold har mange årsaker, men den viktigste årsaken for landlevende arter er direkte tap av naturlige leveområder som følge av at arealer bygges ned, gjøres om til produksjonsareal eller ødelegges på annet vis. Tilbakegangen hos pollinerende insekter i kulturlandskapet er et internasjonalt fenomen som har fått svært bred oppmerksomhet de senere årene. Om lag 75 % av vår matproduksjon avhenger av insektpollinering, og mer enn 85 % av de ville planteartene er insektpollinerte. Tapet av insekter i kulturlandskapet har store ringvirkninger oppover i næringskjeden og vil i siste instans ramme rovfugler og andre toppredatorer.

Foto: Marianne Hoff

Foto: Jostein Eliassen

4 Referanser

Balvatn rbd. 2018. Distriktsplan for Balvatn reinbeitedistrikt (2018-2022). Vedtatt 18.6.2018.

Hegrenes, Agnar og Asheim, Leif Jarle, 2006. Verdi av fôr frå utmarksbeite og sysselsetting i beitebaserte næringer

Kilden, 2020. Reindrif. https://kilden.nibio.no/?lang=nb&topic=reindrif&bgLayer=graatone_cache&X=7195706.12&Y=275054.87&zoom=0

Knutsen, H. mfl. 2020. Klette P. og Gjefsen T., 2018. Sau og Geit nr. 1/2018.

Landbruksdirektoratet, 2019. Ressursregnskap for reindrifsnæringen. Rapport-nr. 34/2019.

Miljødirektoratet, 2020. <https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimagassutslipp-kommuner/?area=499§or=-2>

NIBIO rapport vol.6 Nr. 108. Verdiskapning og sysselsetting i landbruket og landbruksbasert industri i Nord-Norge

NIBIO, AR50 2016. https://kilden.nibio.no/?lang=nb&topic=arealinformasjon&X=7195706.12&Y=275054.87&zoom=0&bgLayer=graatone_cache

NIBIO, 2019. Arealbarometer for Saltdal. <https://arealbarometer.nibio.no/nb/fylker/nordland/kommuner/saltdal>

NIBIO, AR5 2019. https://kilden.nibio.no/?lang=nb&topic=arealinformasjon&X=7195706.12&Y=275054.87&zoom=0&bgLayer=graatone_cache

NIBIO RAPPORT 3(106)2017. Arealregnskap i utmark Arealstatistikk for Nordland

Nortura, 2020. <https://www.nortura.no/nyheter/storfehold-i-norge>

Regionalt næringsprogram For landbruket i Nordland 2019-2022. Landbruks- og reindrifsavdelinga. Rapportnr. 7/2018 – versjon 1

Saltfjellet rbd. 2018. Distriktsplan for Saltfjellet reinbeitedistrikt (2018-2023). Vedtatt 08.07.2018

SSB statistikkbanken 06520: Landbrukseiendommer, med bebyggelse og bosetting. 2019.

Stornes, Ole Kristian. 2016. NIBIO rapport vol.2 Nr. 83. Verdiskapning og sysselsetting i landbruket i Nordland

Wespa, Estil, 2004-2019. Database for søknader om produksjonstilskudd. Landbruksdiretoratet.

5 Vedlegg I – Swot-skjema

SWOT-analysen er basert på innspill fra de ulike produksjonene og gruppearbeid på landbruksseminaret.

Styrker

- Stabile arbeidsplasser
- Gode beiteressurser i utmark
- Små, men sterke fagmiljø
- Stabil bosetting
- God tilgang til offentlige investeringsmidler
- God dyrehelse
- Flere unge som satser
- Godt samarbeid også på tvers av næringene
- Nye skogbruksplaner
- God avsetning på energivirke
- Mange ledige bruk

Svakheter

- Variabel tilgang på leiejord
- Høy gjennomsnittsalder på gårdbrukere
- Små fagmiljøer
- Lav lønnsomhet
- Interne konflikter
- Høy andel leiejord
- Eldre bygningsmasse
- Liten andel skogsbilveier
- Dårlig vedlikehold av utmarksgjerder
- Landbruksnæringa har blitt mer "lukket"
- Liten tilgang til lokale anlegg for videreføring

Muligheter

- Økning i husdyrholdet
- Leiejord - optimalisering av drift
- Økende etterspørsel etter ren og trygg mat, særlig kortreist
- Økt grad av videreføring
- Utvikling av bygdenæringene
- Etterspørsel etter landbrukseiendommer
- Utvikle samarbeid mellom ulike produksjoner
- Agro Saltdal - samarbeidsorgan for landbruket
- Bedre utnyttelse av utmark til beite
- Økt bevissthet på karbonfangst for skog
- Mer bruk av tre
- Ny kailøsning for utskipping av tømmer
- Interesse for urbant landbruk er økende

Trusler

- Rovviltituasjonen
- Sårbar for klimaendringer
- Endrede rammebetingelser
- Veterinærdekning
- Tilgang på arbeidskraft/avløsere
- Beitefylker prioriteres ikke nasjonalt
- Manglende rekruttering
- Lang avstand til sagtømmerindustrien
- Tilgang til investeringsmidler
- Lang transport og dyrevelferdferd
- Tap av arealer til andre formål
- Flere grunneiere uten adresse i Saltdal
- God tilgang til industriarbeidsplasser
- Nedbygging av jordbruks- og skogbruksarealer